

valamint a lejárt kölcsönzések automatikus sürgetését. A BUMS kiterjed a könyvtári statisztikára és végül de nem utolsósorban a svéd könyvtárak által beszerzett összes könyv központi címjegyzékére.

A Plessey-féle berendezés gyakorlati tanulmányozására ugyanabban a malmói fiókkönyvtárban, amely korábban a lyukkártyagépekkel vesződött, hat hónapig kísérleteket folytattak a kölcsönzéssel kapcsolatban. A különbség óriási volt. A Plessey-berendezés rugalmasságát nagyon dicsérte az egész érintett személyzet. A fénytollal végzett kölcsönzés határozottan gyorsabb és egyenletesebb volt a fotókölcsönzésnél is. Ami a kölcsönzés regisztrálását és a forgalmat illeti, a Plessey-berendezés jóval tulszárnyalja a fotómechanikus kölcsönzést.

A kísérletet terv szerint végezték el és a berendezést főként egy buszban tartották, amely az egyik svéd könyvtártól a másikig utazott, hogy lehetőséget nyújtson a személyzetnek és a vezetésnek az új rendszer megismerésére. Az érdeklődés rendkívül élénk. Az emberekre egyrészt nagy hatással vannak az elméleti lehetőségek, másrészt kissé visszariasztják őket a könyvek címkézésével és az eljárások új szerkezete kialakításával kapcsolatos gyakorlati problémák. Ezek a kapcsolatok a könyvtárakkal rendkívül értékesek voltak a Bibliotektjänst számára, mivel a könyvtárosokkal folytatott megbeszélésekben ellenőrizhető a rendszer gyakorlati részleteinek tervezése.

Minden ok megvan annak feltételezésére, hogy a bevezetés a kezdeti pozitív szellemben fog továbbhaladni, a nehézségek nagy részét pedig sikerül megoldani a korai kísérleti szakaszban. Erre főképp a BUMS-ból kiinduló mellékes tervek utalnak. A Bibliotektjänstkészítimár egy ideje az összes új gyarapodási jegyzéket a malmói Városi Könyvtár számára. Ez a munka gyakorlatilag azonos a katalógizálási munkával, amelyre a jövőbeni BUMS-rendszerben lesz szükség. A malmói Városi Könyvtár egyike Svédország legnagyobb közművelődési könyvtárainak és mivel a gyakorlat igazolta, hogy a BUMS-katalógusokkal kapcsolatos műveletek valóban megfelelőek, minden remény megvan arra, hogy a többi könyvtárban is beválnak. Csupán a gazdasági korlátozások fogják meghatározni, hogy milyen gyorsan vezethető be az elektronikus adatfeldolgozás a könyvtárakba.

Közönségkapcsolat és könyvtárpropaganda

(A svájci könyvtáros egyesület ankétja)

Az alábbi szemlét – Rätus LUCK, Rainer DIEDERICHS, Kurt WALDNER, Richard BAUER, Alain BERLINCOURT és Willi TREICHLER cikkei (Nachrichten – Nouvelles VSB –SVD, 1973. 6.no. 265–271, 272–281, 282–294, 295–313, 320–323.p.) alapján MOLNÁR Ágnes készítette.

A KÖNYVTÁRAK KAPCSOLATSZERVEZŐ MUNKÁJA

A kapcsolatszervezés egyre nagyobb szerepet kap a könyvtárak napi munkájában. Vajon a könyvtárakba fektetett pénz, idő, szellemi munka arányban

van-e a könyvtárak népgazdasági hasznával? Mérhető-e ez a haszon? A nagy költséggel létrehozott és fenntartott könyvtárakat a lakosságnak csak kis része látogatja. Kérdés, hogy belenyugodhatunk-e ebbe, vagy pedig arra kell törekednünk, hogy az embereket rávezessük a könyv és a könyvtár használatára, szélesítsük a könyvtár használóinak körét.

A könyvtáros felelős a könyvvállományért, még pedig nemcsak annak materiális értékéért, hanem a benne fekvő szellemi kincs virulenciájáért is. Felelősséggel tartozik azoknak, akik a könyvtárakat fenntartják, tehát lényegében a nagyközönségnek is. Más kérdés, hogy milyen kép él a könyvtárakról a nagyközönség vagy annak egyes csoportjai tudatában. A könyvtárosoknak kell megnyerni a közönség bizalmát, dolgozni a közvélemény kialakítása érdekében, felhívni a nagyközönséget, hogy a könyvtárat bírálja, munkájára reagáljon. Valaki egyszer így határozta meg a kapcsolatszervezést: jó munkát végezni és erről beszélni. A jó munka kötelesség. De az arról való beszédre csak a jobb belátás kényszerítheti az embert.

A kapcsolatszervezés elsősorban a tömegkommunikációs eszközökön (sajtó, rádió, televízió) át érheti el a nagyközönséget. Felhasználhatja a könyvtár intern kiadványait is, hogy azokat a sajtóirodák és más tájékoztatási szervek rendelkezésére bocsássa. Különleges alkalmakkor sajtókonferenciákat, a sajtó kiküldésére könyvtárlátogatást lehet szervezni. A könyvtárnak nem szabad szégyellnie, hogy teljesítményeit, szolgáltatásait publikussá tegye.

A kapcsolatszervezésnek bizonyos alkalmakkor gondoskodnia kell a könyvtár képviseltetéséről. Az önreprezentációt szolgálják a különböző kiállítások, könyvtári napok, könyvtárhetek. A könyvtár tekintélye nem csupán presztizskérdés. Hatékonysága is függ attól, milyen véleményt formál róla a közönség.

A kapcsolatszervezést állandó jelleggel és módszeresen kell végezni. A saját rendezvényeket jól be kell osztani. Nem kell félni bizonyos ismétlődésektől, a fluktuáció a közönség körében nagy, a közönség "emlékezete" viszonylag kicsi. Magától értetődő, hogy a kapcsolatszervezést jó pszichológiai érzékkel mindig a mindenki nagyközönséghez kell szabni.

Könyvtárpolitikai szempontból nézve a kapcsolatszervezés a könyvtár fenntartóival szemben számadás is, de érvelés is a könyvtár érdekében.

A közönség, ha használója a könyvtárnak, véleményét a könyvtárról ennek hatékony munkája alapján alkotja meg. De ha kívülről nézi a könyvtárat, akkor a sajtó, rádió, TV információi alapján. A tömegkommunikációs eszközök beszámolóit a könyvtárak ma még alig befolyásolják, mivel a legritkább esetben végeznek céltudatos kapcsolatszervezést. Koncentrált tevékenységről ezen a területen még nem igen lehet beszélni.

Ha egy szép napon Svájc valamennyi könyvtára bezárná kapuit, s a könyvtárosok sztrájkba lépnének, a tömegkommunikációs eszközök rögtön felfigyelnének, sajtó, rádió, TV ontaná a híreket e botránnyról. De ha a könyvtárosok csendben, türelmesen, nem panaszkodva dolgoznak, a tömegkommunikációs eszközök hallgatnak, egyetlen szót sem vesztegetnek a könyvtárakra, mert csak a különlegeset veszik észre. Természetesen ez azért csak féligazság, hiszen jelennek meg cikkek, kommunikék a sajtóban, a rádió és a TV is beszámol egy-egy nevezetesebb könyvtári eseményről. De mindez sporadikus, önkényes, s főleg laikusok kezében van, akik túl kevésbé ismerik a könyvtárak feladatait és problémáit, hogysen kompetensen nyilatkozhasanak róluk.

A tömegkommunikációs eszközök nagyobb közönséget érnek el, de nem érik el okvetlenül a könyvtár használóit. Ezek számára is gondoskodni kell tájékoztató eszközökről (új beszerzések jegyzéke, folyóiratok tartalomjegyzékének xeroxmásolatban való szétküldése, faliújság stb.).Míg az ilyen belső tájékoztatás minden könyvtár saját ügye a nagyobb nyilvánosság tájékoztatásában egyöntetű fellépésre van szükség.

A kapcsolatszervezésről sokat beszélnek manapság, de még nem egyértelműen tisztázott, milyen tevékenységek tartoznak e fogalom körébe. A Zürichi Központi Könyvtár, mint kantonális, városi és egyetemi könyvtár, hármas funkciója gyakorlása közben sok olyan jellegű munkát végzett eddig is, ami nyilvánvalóan a kapcsolatszervezés körébe sorolható, de szükségesnek látszott, hogy külön osztályt szervezzenek, amely felelős e munkáért és biztosítja azok rendszeres és egyöntetű végzését.

Az 1971-ben felállított osztály a gyakorlat közben maga alakította ki munkaterületét. Tevékenysége 3 fő csoportra bontható: a használókat közvetlenül érintő, direkt kapcsolatszervezés, a tömegkommunikációs eszközök útján végzett, indirekt kapcsolatszervezés és végül a kapcsolatszervezés intern, belső munkája.

A potenciális használók számának növelése, fokozott aktivizálásuk a könyvtárnak is érdeke. Hiszen tőlük lehet elsősorban remélni a könyvtári munka értékelését és azt, hogy hallatják szavukat nagyobb könyvtárügyi problémák megoldásánál.

A kapcsolatszervezés első teendője a használók számára legkedvezőbb könyvtári atmoszféra megteremtése, az irodalomkeresés megkönnyítése. A Központi Könyvtár évenként mintegy 5000 példányban osztja szét az irodalomkeresés folyamatdiagramját s az elmúlt évben 18 különféle tájékoztatót adott a használók kezébe, összesen 12 000 példányban.

A könyvtár szeretné megismerni a használók véleményét. Ezt szolgálja a javaslatokat és bírálatokat gyűjtő levélszekrény, amely eddig főleg a használók bosszuságának levezetésére bizonyult hasznos eszköznek. Jó az írásbeli kapcsolat, de jobb a közvetlen kontaktus a könyvtárossal. A kapcsolatszervezés a használókkal így elsősorban a kölcsönzőpultnál, a felvilágosító, tájékoztató szolgálatban megy végbe.

A könyvtárlátogatás régóta jól bevált eszköze a kapcsolatszervezésnek. Az eredmények nem voltak mindig pozitívak, ezért szükségessé vált olyan könyvtárlátogatási programok összeállítása, amelyek tanulságosak is, élvezetesek is, s a vezető könyvtárosnak elegendő szabadságot biztosítanak, hogy a munka ne váljék monotonná. Mindenekelőtt az iskolák számára készült ilyen program, amely a katalógushasználatba való elméleti és gyakorlati bevezetéssel kapcsolódik össze. Most egyetemi hallgatók számára készül könyvtárlátogatási program, hangos-képes eszközök felhasználásával. Ujtitásként pedig a könyvtár az elmúlt évben 2 napos ún. "tárt ajtó" programot szervezett egy egyetemi rendezvény keretében, továbbá meghívta a nagyközönséget a havonta egyszer megszervezendő esti könyvtárlátogatásra.

A könyvtárlátogatás tulajdonképpen csak a kezdete a könyvtárhasználatra való oktatásnak. Erre ma, az információk fenyegető áradata mellett nagyobb szükség van, mint valaha. Ezért ez az oktatómunka a könyvtáros feladatainak egyre fontosabb részét képezi. A Központi Könyvtár a Zürichi Népfőiskola keretében néhány éve tanfolyamokat tart az információszerzésről és — feldolgozásról. Magasabb szinten az egyetem hallgatóinak előadásokat és gyakorlatot

szerveznek bevezetésként a kommunikációba, tájékoztatásba, dokumentációba, könyvtártudományba, bibliográfiába és az irodalomkeresés technikájába.

A kapcsolatszervezés leghálásabb és legváltozatosabb eszköze kiállítások rendezése. Nagyobb kiállításoknak az is örvendetes mellékhatása, hogy a látogatók felhívják a könyvtáros figyelmét a témával kapcsolatos lappangó, magántulajdonban lévő kincsekre, vagy pedig ők maguk gyarapítják a könyvtárat ajándékozással, letétbe helyezéssel.

A kiállítások hatása nehezen mérhető. Néhány esetben mégis sikerült számszerűen konstatálni az érdeklődés fokozódását a kiállított anyag (így például a Svájci Finnbarátok Egyesületének a Központi Könyvtárban elhelyezett könyvtára) iránt. Pontosán követhető az új beszerzések vitrinjében folyamatosan kiállított könyvek iránti igény. Az elmúlt évben a kiállított újdonságok 25%-át jegyeztették elő.

A kapcsolatszervezési osztály gondoskodik a sajtókész könyvtári hírek elkészítéséről, a megjelent hírek ellenőrzéséről és szükség esetén helyesbítéséről s valamennyi sajtóközlemény regisztrálásáról. A tömegkommunikációs eszközök útján a kapcsolatszervezés indirekt uton éri el a közönséget. A cél nem annyira a részletes, mint inkább a rendszeres tájékoztatás, amely újra és újra felhívja a figyelmet a könyvtár tevékenységére. Ahogy a frankfurti Divo Inmar Intézet egyik vizsgálata megállapította, az üzemekből, vállalatoktól a szerkesztőségekbe befutó közlemények 95%-a felhasználatlanul a papirkosárba kerül. Ennek oka e hírek nem megfelelő fogalmazása. A könyvtár a lényegre szorítkozó, de azért érdekes és jól reprodukálható illusztrációkkal tarkított szövegeket juttasson el a sajtóhoz. Időnként nagyobb beszámolókra is szükség van. Ezeket a szerkesztőséggel, újságíróval való közvetlen kapcsolat felvétele, beszélgetés útján kell közlésre előkészíteni. Az újságírókkal való személyes kapcsolat mindkét félnek hasznára válik. A könyvtárosok jobban megismerik a sajtón keresztül végezhető kapcsolatszervezés lehetőségeit, az újságíró pedig tapasztalhatja a könyvtáros szolgálatkészségét a könyvtárnak mint információforrásnak saját munkájában való felhasználhatóságát. A Központi Könyvtár pl. a Kohoutek üstökös felfedezésének bejelentésekor felhívta a figyelmet a század üstöküseire vonatkozó dokumentumaira.

A tömegkommunikációs eszközök útján végzett kapcsolatszervezés megteremti az alapot ahhoz, hogy a szélesebb körű publikum figyelme ráterelődjön a könyvtárügy kérdéseire. Ujabban egy kapcsolatszervezési központ létrehozását javasolják a Könyvtárosegyesület keretében. Ez a központ nem helyettesítené az egyes könyvtárak kapcsolatszervező munkáját, de többek közt előmozdithatná a könyvtárosok kapcsolatszervezésre képzését.

A könyvtáron belül kell megteremteni azokat az előfeltételeket, amelyek egyáltalán lehetővé teszik a kapcsolatszervező munkát. Valamennyi munkatársat érdekeltté kell tenni e munkában, tájékoztatni kell őket a könyvtárat érintő valamennyi külső-belső eseményről. Ki kell építeni és meg kell gyorsítani mind vertikálisan, mind horizontálisan a belső tájékoztatás folyamatát. Egyik legjobban bevált eszköze ennek a kéthetenként tartott osztályvezetői értekezlet, amelyről a jegyzőkönyvek segítségével az egyes osztályokon belül is tájékoztatni kell a munkatársakat. A sajtónak küldött anyag ismertetése, ujabban pedig egy havi házi hirdető is a belső kommunikációt szolgálja. A könyvtári bizottságnak mint legfelsőbb fórumnak a tájékoztatás is a belső kapcsolat-szervezés feladata.

A kapcsolatszervezésnek egyetlen osztályon való központosítása elősegíti, hogy a könyvtári üzem nyelve egységes legyen. Az osztályról kiáramló információk s az oda befutó és onnan az üzemen belül szétsugárzott rezonanciák szükség esetén a könyvtári közgondolkodás módosításához vezetnek.

MILYEN KÉP ÉL A KÖNYVTÁRRÓL A NAGYKÖZÖNSÉG TUDATÁBAN? A KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK PÉLDÁJA

Svájcban a lakosságnak csak mintegy 10%-a használja a közművelődési könyvtárakat. Megdöbbentő adat ez egy olyan országban, amelyben már nincs analfabéta. Az olvasó kutatás első eredményei azt mutatják, hogy a társadalmi hovatartozás erősen befolyásolja az olvasási kedvet. Az alsóbb rétegekben a könyv mint információhordozó alig játszik szerepet, míg a középrétegek számára a társadalmi felemelkedés eszköze. A probléma azonban összetettebb. A könyvtáros naponta tapasztalja, hogy még az olvasók is elképesztően tájékozatlanok a könyvtár célja, feladatai és a könyvtáros munkája felől. Ez is egyik oka annak, hogy a könyvtáros ma még "hiánycikk" Svájcban.

Vajon nincs-e szakadék a könyvtárosok elképzelései és az olvasók kívánságai közt? Fontos lenne a lakosság kívánságainak intenzív tanulmányozása. Ezt a költséges felmérést a Könyvtárosegyesület nem tudja fedezni. Ezért a szerző maga végzett reprezentatívnak nem tekinthető felmérést a könyvtárat használó és nem használó felnőttek között a közművelődési könyvtárról és könyvtárosról alkotott elképzelésükről, kívánságaikról. Megállapítható ebből a felmérésből, amit a könyvtáros napi tapasztalatai is megerősítenek, hogy intenzív kapcsolatszervező munkával közelebb kellene hozni egymáshoz a könyvtárosok célkitűzéseit és a nagyközönség kívánságait. Ezt természetesen a könyvtárosoknak kell kezdeményezni és nem várni arra, hogy esetleg eljusson hozzájuk egy-egy olvasó kívánsága, bírálata. Kívánatos lenne a Könyvtárosegyesület kebelében kapcsolatszervezési szakosztály felállítása. A könyvtárosoknak be kell bizonyítaniuk a hatóságok előtt, hogy a piackutatás a könyvtárügyben legalább olyan fontos, mint a kereskedelem.

Hogy egy közintézményt a közvélemény mennyire értékeli és hogy milyen elevenen él a lakosság tudatában, az a törvényhozásban csapódik le. Szerző tanulmányozta 16 kanton idevágó jogszabályait és megállapította, hogy mindössze 3 kanton (Bern, Luzern, Zürich) jogszabályai tanuskodnak a közművelődési könyvtár korszerű értékeléséről. Az összkép azt mutatja, hogy Svájc igen elmaradt a fejlett közművelődési könyvtárüggyel rendelkező országok mögött. Föderalisztikus jellege gátolja a fejlődést. A kantonok többségének törvényhozói igen kevéssé tájékozottak a modern közművelődési könyvtárak funkcióiról, feladatairól. Ezért a könyvtárosok tekintsek feladatuknak kantonális könyvtári törvények létrehozásának előmozdítását, harcoljanak a politikai életben is cél érdekében.

Sajnos, Svájcban még az érdekeltek, a "beavatottak" is igen különbözően vélekednek a könyvtárak feladatairól. A konzervatív pedagógusok magukat tekintik primér információhordozóknak. Az ifju pedagógusok naponta tapasztalják, hogy hiányoznak a modern oktatás előfeltételei. A tanítóképzők tantervébe nem vették még fel a könyvtártant. A közművelődési könyvtárak nagy részét alaposabb szakképzettség nélküli, mellékfoglalkozású könyvtárosok vezetik. A

napi feladatokkal túlterhelten nincs idejük elméleti kérdésekkel foglalkozni. Könyvtárunk kizárólag a szabad idő eltöltésének szolgálatában áll. Kevés a fő-foglalkozásu, szakképzett könyvtáros. Túlterhelten alig jut idejük a mellék-foglalkozásu könyvtárosok tanácsokkal való segítésére. Pedig a kollegiális beszélgetés elengedhetetlenül szükséges. A Könyvtárosegyesületben azért alakult közművelődési könyvtáros csoport, hogy a szakmai viták, beszélgetések fóruma legyen.

Az olvasók – mint az érdekeltek tudatos csoportja – komoly erőt jelenthetnek a könyvtárügy számára. Mikor a szubvenciókról szavaznak, ítéletüktől függ a könyvtár ügye. Ezért céltudatos kapcsolatszervező munkával kell őket minél érdeklődőbbé tenni a könyvtári problémák iránt. A nem-olvasók voltaképpen nem alkotnak külön csoportot. Vannak azonban, akik közömbösek a könyvtárakkal szemben. Jellemző, hogy olyan keveset tudunk róluk. Senki sem követeli a nem-olvasók kutatását, pedig ez legalább olyan fontos, mint az olvasókutatás. Egy állam politikai biztonsága, társadalmi stabilitása, gazdasági ereje lakosainak tájékozottságától, műveltségétől függ. Nagy itt a könyvtárosok felelőssége. Aki meg van győződve a könyvtár értékéről, annak nem lehet közömbös, milyen képet formálnak a könyvtárról, s nem elégedhet meg vele, hogy a lakosságnak legfeljebb 10%-a érti meg a könyvtár munkáját.

MIT AKAR A KÖNYVTÁRHASZNÁLÓ? MIT NYUJT NEKI A KÖNYVTÁROS?

Ebben a kétnyelvű, német-francia dialógusban egy egyetemi hallgató (a Svájci Diákszervezetek Szövetsége vezetőségi tagja) és a Berni Nemzeti Könyvtár egyik könyvtárosa beszélget, vitázik a cimben feltett kérdésekről. Párbeszédjük rövid összefoglalása:

Hallgató: Milyen lehetőségei vannak tudományos könyvtárainknak, hogy a rohamosan növekvő létszámú, társadalmilag bonyolultabb összetételű s a modern idők megnövekedett követelményeinek nyomása alatt élő egyetemi hallgatóság szükségleteit kielégítse? Milyen belső nehézségekkel kell a könyvtárnak megküzdenie?

Könyvtáros: A nagy tudományos könyvtárak gazdag állománya a – a központi katalógusok, könyvtárközi kölcsönzés, fotókópia-szolgálat, telex-összeköttetés segítségével – az egyetemi hallgatók rendelkezésére áll. De nem kielégítő a propaganda, hogy minderről a hallgatóság tudomást is szerezzen. Személyzet-, helyiség- és pénzhiány akadályozza új szolgáltatások létrehívását.

H: A kezdő hallgató könyvtári ismeretei körülbelül a nullával egyenlők. Kezdeti sikertelenségei kedvezőtlenül befolyásolják a könyvtárral való további kapcsolatát.

K: Egy nagy tudományos könyvtár komplex intézmény. Ezt könnyebb áttekinthetősége érdekében leegyszerűsíteni helytelen volna. A hallgató gondolja végig és fogalmazza meg világosan kívánságát és a könyvtáros boldogan fog neki segíteni. Három konkrét javaslat: a különféle diákorgánumok adjanak rendszeresen tájékoztatást a rendelkezésre álló könyvtárakról és dokumentációs központokról; készüljön részletesebb Minerva ezekről az intézményekről, egyszerű, közérthető formában; szervezzenek az egyetemi hallgatóknak könyvtári napokat, bevezetésül az állományba és annak használatába, megbeszélésekkel, vitákkal – elsősorban a Városi és Egyetemi Könyvtárban, majd a Nemzeti Könyvtárban.

H: Érdeemes utánanézni, mi az oka, hogy a hallgató olyan rossz véleményrel van a könyvtárról. Panaszai: a könyv nincs meg, a könyvtár zárva, a szakkatalógus áttekinthetetlen, a beiratkozás és a kölcsönzési térítvény kitöltése felesleges bürokratizmus, a könyvtári személyzet fölényes, elutasító, a könyvtár atmoszféra nyomasztó, az eligazodás benne nehéz.

K: Egyetlen könyvtárban sem lehet meg minden dokumentum, de mindent át lehet kérni más könyvtárból, esetleg fotókópiában. A hosszabb nyitvatartás elegendő személyzet kérdése. A katalógusok, bibliográfiák használatát a könyvtárosnak is hosszú elméleti és gyakorlati tanulmányok utján kell elsajátítania; a hallgatóknak is erőfeszítéseket kell tennie, hogy kiismerje magát bennük. Járjon valamennyi hallgató az egyetemen a Nemzeti Könyvtár igazgatója által tartott előadásokra (Bevezetés az irodalomkeresésbe; a katalógusok, bibliográfiák és általános segédkönyvek használata). Mind a beiratkozás, mind a térítvény kitöltése egyszerű és az ellenőrzés és statisztika szempontjából szükséges. A hallgató hivatalosan megírhatja panaszait, kívánságait, javaslatait, amelyek gyakran találkoznak a könyvtárosokéval, s az igazgatóság igyekezni fog, hogy eleget tegyen nekik. Cikkíró megígéri, hogy maga lát neki a Nemzeti Könyvtár használati útmutatója elkészítésének.

H: A mai hallgatót mint könyvtárhasználót sokkal inkább szorongatja az idő és sarkallja a nagyobb teljesítmény szükségességére, mint a régi idők hallgatóját. Ezért várakozásaiban igényes és türelmetlen. Az egyetemen magas technizáltságú készülékekkel dolgozik, a könyvtár pedig nagyapáink módszereivel.

K: A fejlettebb technika a könyvtárosoknak is vágyálma, mind saját maguk, mind a használók érdekében. De a technika csak szolgálja az embernek. Nem érdemes róla vitatkozni.

H: Valamennyi könyvtárban tájékoztató osztályt kellene felállítani.

K: Erre valóban szükség van. A könyvtárosnak nem az a feladata, hogy a hallgató helyett keressen, hanem hogy megtanítsa keresni.

KAPCSOLATSZERVEZÉS ÉS KÖNYVTÁROSKÉPZÉS NÉHÁNY MEGJEGYZÉS ÉS JAVASLAT

Azt a fontos szerepet, ami a mai társadalomban a könyvtárakra hárul, a nevelés és tájékoztatás közös feladatát csak úgy képesek vállalni és betölteni, ha korszerűvé teszik mind a könyvtári munka menetét, mind a könyvtárosok képzését.

A könyvtári munkában időt kell nyerni, csökkenteni a munka adminisztratív részét, racionalizálni, szabványosítani, gépesíteni. Vége az olcsó könyvtárosi munka s a kicsinyes takarékoság korszakának. A közönség siet s a tájékoztatást minél tömörebb formában és lehetőleg azonnal igényli. Az ésszerűsítés érdekében revízió alá kell venni minden egyes könyvtár és szolgáltatás strukturáját, s rugalmas reformtervet és sürgősségi sorrendet kell kidolgozni. Hatékony könyvtári munka nem képzelhető el a személyzet megfelelő képzése nélkül.

Svájcban először is a könyvtárostoborzás revíziójára van szükség. Elsősorban lelkes és az emberekkel bánni tudó könyvtárosjelöltekre van szükség. Ajánlatos pszichológusok tanácsait is kikérni, tesztvizsgálatokat végezni a jelöltek között.

Uj, permanens képzési rendszert kell kidolgozni. A gyakornokok képzésében és vizsgáztatásában nagyobb szigorúságra, a teljes munkaidőben dolgozó könyvtárosok képzésében gyökeres változtatásokra van szükség. A legjobbak lelkesedését és diszponibilitását fenn kell tartani. Nem szabad eltemetni őket egy-egy szűk munkakörben. Meg kell nyerni és tartani bizalmukat, igénybe venni speciális ismereteiket, kritikai érzéküket. Ne érezzék magukat fogaskeréknek egy nagy gépezetben. Ha a könyvtári munka nem járul hozzá az egyéniség kibontakozásához, morálisan elviselhetetlenné válik vagy rezignációra vezet.

A permanens képzés több szakaszban megy végbe. Alapja a személyzet rendszeres tájékoztatása, hogy ismerje valamennyi szolgáltatás problémáit és áttekintést kapjon a könyvtár egész munkájáról. A második szakaszban a munkatársi megbeszéléseken, kölcsönös látogatásokon, tapasztalatcserén ismerkedhetik meg más könyvtárak munkatársainak az övéhez hasonló munkájával. A harmadik szakaszban személyi cserékre kerül sor a könyvtárak között. Végül tanfolyam koronázza meg a permanens képzést, előadások látogatásával, a szakirodalom tanulmányozásával.

Ha véget ért a képzés, gondoskodni kell az elért színvonal fenntartásáról: a szabályos időközökben megismétlődő továbbképzésről. A képzés és továbbképzés csoportos is lehet, de ilyenkor különösen célszerű pszichológus tanácsát kikérni. Ha a multban túlságosan elhanyagolták a könyvtári dolgozók képzését, most nem kell átesni tulsó oldalára és mindent felforgatni, magunkra haragítva őket. Azért van szükség szakember tanácsára, mert a permanens képzés tele van buktatókkal.

Sokan úgy vélik, hogy a kapcsolatszervezés túl kevés helyet foglalt el eddig a könyvtár életében. Valójában alig van olyan könyvtári munkakör, amelyben a könyvtáros ne érintkezne a publikummal, a külvilággal. S a külvilág a könyvtárról elsősorban nem az állomány vagy a katalógusok, hanem a fogadtatás alapján formál véleményt. Ezért nagyon fontos, hogy mindazonk a helyeken, ahol a könyvtáros a publikummal érintkezik – tehát elsősorban a kölcsönzésnél, olvasóteremben, tájékoztatásban – egységes, kompetens, egymás felváltására képes munkatársi gárdát állítsunk szolgálatba. Kiegyensúlyozott, szolgálatkész, érdeklődő, a kapcsolatot könnyen felvevő, mindig rendelkezésre álló, küldetésükért lelkesedő emberekre van szükség az olvasószolgálatban.

Képzésük különösen pszichológus közreműködését igényli. Általános műveltségükön s alapos könyvtárosi ismereteiken tulmenően képesnek kell lenniük az olvasó megértésére és nevelésére.

A kapcsolatszervezéssel megbízott könyvtáros napi tájékozódása időigényes feladat, ezért kellő számú ilyen munkatársra van szükség. Az újságok, folyóiratok, új könyvek átnézése integráns része kell hogy legyen munkájának. Tudnia kell, mi történik a könyvtár különböző osztályain. A kapcsolatszervezésben dolgozó munkatársaknak intenzivebb képzést kell kapniuk.

A számítógépek munkába állítása több terhes feladatot levesz a könyvtárosok válláról. De a tájékoztatásban, bár pl. a számítógépes katalógus rengeteg hasznos információt ad, valószínűleg elkövetkezik a pillanat, amikor a használó tanácsért mégiscsak a szakemberhez fordul, mint aki egyedül képes a releváns irodalom kiválasztására. Egyébként a gépek kezelését csak nagy óvatossággal lehet az olvasóra bízni; még a legegyszerűbb másoló berendezések is állandóan elromlanak.

A kapcsolatszervezés problémakörébe tartozik a levelezés is. Igen fontos a megfelelő külső-belső prezentálás, a papír minőségétől kezdve a levél tónusáig és stílusáig.

A felvetett problémák megoldása érdekében mindenekelőtt a könyvtárosok tudatformálására van szükség. Ezzel párhuzamosan tanulmányozni kell a könyvtárosképzés és kapcsolatszervezés különböző aspektusait, valamennyi vele kapcsolatos nehézséggel együtt. A Könyvtárosegyesületnek pedig létre kell hoznia egy ad hoc bizottságot. Ez kidolgozná országos szinten a könyvtárosképzés modelljét, amely elég hajlékony lenne, hogy valamennyi könyvtár-típusra és a személyzet egészére alkalmazható legyen. A részletesebb kidolgozás, az összehangolás és a progresszív megvalósítás a már meglévő munkacsoportok feladata lenne.

KÖNYVTÁRAK ÉS TÖMEGKÖMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK A KÖNYVTÁRAKRÓL SZÓLÓ BESZÁMOLÓK KÉSZÍTÉSÉNEK ALAPELVEI

Rádió, televízió, sajtó ritkán figyel fel arra, mi történik a kulturális intézményekben. A szerkesztőségi asztalokon gyakran hegyekké nő, majd felhasználhatatlanul a papirkosárba kerül a meghívók tömege. Célszerű személyre szóló levélben meghívni az illetékes szerkesztőt vagy reszortfőnököt egy-egy könyvtári rendezvényre. Legjobb a rádiót, TV-t, sajtót egyaránt meghívni, valamelyik biztosan megjelenik. Rádiót, TV-t jó előre értesíteni kell, hogy megtehessek a szükséges technikai intézkedéseket.

A könyvtárról szóló beszámoló megírására a könyvtáros a legilletékesebb. Legyen a szöveg tárgyilagos, tömör, kellőképpen tagolt, áttekinthető, a tényanyag és a hozzáfűzött kommentár világosan különüljön el egymástól. Sokan úgy vélik, hogy a televízió korában a legjobb tájékoztató a kép. De a kép nem helyettesítheti, csak kiegészítheti a szöveget. A könyvtári munka egyébként sem tulságosan alkalmas képes bemutatásra, hacsak nem egy-egy pompás modern könyvtár ismertetéséről van szó. Mivel a könyvtárak és rendezvényeik nem feltétlenül "telegének", többet ér egy jó sajtóbeszámoló, mint a rádióban elhangzó monológ, a riportterrel folytatott párbeszéd vagy a TV-ben bemutatott összefüggéstelen képek sora.

A nemzetközi könyvtári-informatikai szaksajtó képviselte a legnagyobb szakmai referáló lapokban és a hazai tanulságok

SÁRDY Péter

Ahogy növekszik a könyvtárak és tájékoztató intézmények szerepe az információ hatékony közvetítésében, úgy növekszik a könyvtártudomány és az informatika szakirodalma s úgy növekszik az érdeklődés is, nemcsak a szakirodalom, de a szakirodalomról áttekintést nyújtó szolgáltatások, elsősorban a nagy, nemzetközi referáló folyóiratok iránt. Napjainkban egyetlen területen, így természetesen területünkön sem képzelhető el valamelyest is megfelelő szintű tájékozottság ilyen jellegű szolgáltatások nélkül, s így e szolgál-